

Radoslav Večerka (*18. 4. 1928 – †15. 12. 2017)

Dne 15. prosince 2017 přišla světová slavistika o jednu z výrazných osobností, o profesora Radoslava Večerku.

R. Večerka se narodil v Brně a tomuto městu zůstal věrný až do konce svého života. Tady absolvoval reálné gymnázium, na brněnské filozofické fakultě pak vystudoval obory češtinu a ruštinu, později v rámci vědecké aspirantury rovněž srovnávací slovanskou a indoevropskou jazykovědu. Na jeho vědecký růst měli nesporný vliv jeho učitelé na fakultě, zejména Josef Kurz, František Trávníček, Adolf Kellner, Václav Machek, Frank Wollman a další. Již během vysokoškolského studia se projevoval jeho hluboký zájem o lingvistiku, zejména – díky vlivu J. Kurze – o paleoslovenistiku, které nakonec zasvětil celý svůj profesní život. Úspěšné absolutorium fakulty znamenalo začátek jeho vědecké i pedagogické dráhy. Na své alma mater působil nejprve jako odborný asistent, po habilitaci v roce 1963 jako docent a od roku 1990 (po dvaceti letech nuceného odkladu) jako profesor.

Prof. Večerka patřil k těm slavistům, kteří se ve své vědecké práci neomezovali pouze na výzkum samotného jazyka, v jeho případě staroslověňštiny, ale zajímali se o široké kulturněhistorické souvislosti, o písemnictví, historii, duchovní život a realie starých Slovanů. Svědčí o tom například již jeho publikace z roku 1963 *Slovanské počátky české knižní vzdělanosti* a později zejména jeho účast na čtyřsvazkové edici historických pramenů k dějinám Velké Moravy *Magnae Moraviae fontes historici* (1966–1971, 2. vydání 2008–2014). V rámci paleoslovenistiky se zaměřoval především na staroslověnskou lexikografii a syntax. Z činnosti lexikografické lze na prvním místě uvést jeho spolupráci na přípravě monumentálního pěťsvazkového *Slovníku jazyka staroslověnského / Lexicon linguae palaeoslovenicae* (1966–2016), jehož význam pro světovou slavistiku Večerka sám ocenil slovy: „Po slavisticky zakladatelském tvůrčím aktu Dobrovského je to patrně jeden z největších jazykově materiálových přínosů české vědy slavistice a humanitním oborům vůbec.“¹ Spolupracoval rovněž jako člen redakčního kolektivu na jednosvazkovém slovníku *Старославянский словарь (по рукописям X-XI веков)* (1994, 2. vydání 1999) a později jako člen redakčního kruhu a vědecký recenzent *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského* (1989–2016–), který vzniká v etymologickém oddělení Ústavu pro jazyk český AV ČR v Brně.

Trvalý Večerkův zájem o staroslověnskou syntax (již v roce 1961 publikoval svou práci *Syntax aktivních participií ve staroslověňštině*) vyústil v úctyhodné, u nás i v zahraničí vysoc

1 Viz ČAJKA, František – ČERNÝ, Marcel (eds.): *Slovník jazyka staroslověnského: historie, osobnosti a perspektivy*. Praha: Slovanský ústav AV ČR 2016, s. 9.

ce ceněné pětisvazkové kompendium *Altkirchenslavische (altbulgarische) Syntax* (Freiburg im Breisgau 1989–2003), které poskytlo slovanské jazykovědě ucelený pohled na do té doby spíše jen fragmentárně zpracovanou staroslověnskou syntax.

Jeho vědecký zájem však nebyl omezen pouze na staroslověňštinu, věnoval se i srovnávacímu studiu slovanských jazyků, jak dokládají například jeho knihy *Jazyky v komparaci 1* s podtitulem *Nástin české jazykovědné slavistiky v mezinárodním kontextu* (2008) a *Jazyky v komparaci 2* s podtitulem *Charakteristiky současných slovanských jazyků v historickém kontextu* (2009).

R. Večerka je vedle knižních publikací (o některých z nich byla zmínka výše) autorem velkého množství studií zabývajících se kromě staroslověnské syntaxe například i kontakty staroslověňštiny s jinými jazyky (zejména s řečtinou a latinou), velkomoravským písemnictvím, významem Velké Moravy z hlediska jazykového i kulturněhistorického aj. Nezanedbatelný je rovněž jeho autorský podíl na heslech *Encyklopedického slovníku češtiny*, který vznikl v roce 2002 na půdě Ústavu českého jazyka Filozofické fakulty Masarykovy univerzity; jeho druhé vydání, podstatně doplněné a rozšířené, vyšlo v roce 2016 v podobě knižní i elektronické pod názvem *Nový encyklopedický slovník češtiny*.

Celým svým profesním životem byl prof. Večerka spojen s brněnskou filozofickou fakultou. Jako pedagog byl velmi oblíbený, měl totiž schopnost jasně a srozumitelně vysvětlit i tu nejkomplikovanější látku a nadchnout pro ni své posluchače. I přesto, že byl velmi přísným examínátorem a semináře ze staroslověňštiny a následná zkouška z ní patřily k těm nejobávanějším, byl vždy přístupný diskusi se studenty. Je autorem řady vysokoškolských učebnic a studijních materiálů. Například z jeho skriptu *Základy slovanské filologie a staroslověňštiny*, které od svého prvního vydání v roce 1966 vyšlo ještě v mnoha dalších vydáních, a z učebnice *Staroslověňština* (1984) studuje staroslověňštinu a slavistiku již několik generací jeho žáků. Kniha *Staroslověňština v kontextu slovanských jazyků* (2006) obsahuje jak pasáže věnované praslovanštině a nejranějším stádiím vývoje jednotlivých slovanských jazyků, tak i oddíl věnovaný staroslověňštině. Jako hostující profesor přednášel R. Večerka na univerzitách v Německu, Rakousku, Maďarsku a Bulharsku.

Jako respektovanému vědci a vynikajícímu pedagogovi se prof. Večerkoví dostalo četných ocenění: byl nositelem dvou čestných doktorátů univerzit ve Freiburgu im Breisgau a v Sofii, Humboldtova stipendia, Ceny města Brna v oboru společenské vědy, Zlaté medaile Masarykovy univerzity a Čestné oborové medaile Josefa Dobrovského za zásluhy ve filologických a filozofických vědách Akademie věd České republiky.

Z hlubokého zájmu o slovanskou srovnávací jazykovědu vyplynula jeho spolupráce s indoevropeistou Adolfem Erhartem, která vyústila v roce 1981 ve společnou publikaci *Úvod do etymologie* (původně skriptum *Úvod do etymologie pro bohemisty i ostatní lingvisty* z roku 1975). O tom, že Večerkův zájem o etymologii nebyl záležitostí nahodilou, svědčí jeho mnohaletá spolupráce s brněnským etymologickým oddělením (o jeho působení jako vědeckého recenzenta a redaktora *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského* byla již zmínka výše). V této souvislosti je třeba uvést rozšířené a doplněné vydání *Úvodu do etymologie* z roku 2006 nazvané *K pramenům slov* s podtitulem *Uvedení do etymologie*, na němž se spolu s R. Večerkou

podílely pracovnice etymologického oddělení Eva Havlová, Ilona Janyšková a Helena Karlíková. Stejný tým připravil pod názvem *Sebrané spisy Václava Machka* (2011) dvousvazkové souborné vydání neknižních prací světově uznávaného slavisty a indoeuropeisty, zakladatele brněnského etymologického pracoviště, profesora brněnské filozofické fakulty Václava Machka. Je třeba připomenout, že etymologické oddělení poskytovalo R. Večerкови nejen vědecké zázemí (bohatou slavistickou a indoeuropeistickou knihovnu, rozsáhlý lexikální materiál aj.), ale i přátelské prostředí jeho bývalých žáků, se kterými rád nad šálkem kávy diskutoval o záležitostech nejen lingvistických.

Trvalým celoživotním zájmem prof. Večerky byly dějiny české a slovanské jazykovědy, jak dokládají stovky medailonků českých jazykovědců – bohemistů a slavistů, které vycházely jednak časopisecky a jednak jako součást různých biograficko-bibliografických publikací. Významnou měrou se podílel například na sbornících *Československé práce o jazyce, dějinách a kultuře slovanských národů od r. 1760. Biograficko-bibliografický slovník* (1972), *Slavica na Univerzitě J. E. Purkyně v Brně. Filologie, literární věda, historiografie, uměnovědy* (1973), *Slavica na Masarykově univerzitě v Brně. Literární věda, jazykověda, historiografie, uměnovědy* (1993) aj. Zdaleka největší množství medailonů je soustředěno v knize *Slovník českých jazykovědců v oboru bohemistiky a slavistiky* (2013), jemuž předcházela elektronická podoba v časopise *Linguistica Online* (2007 a 2008).

Není snadné zohlednit všechny oblasti, jimiž se Radoslav Večerka ve své vědecké práci zabýval, proto v závěru tohoto textu odkazujeme na soupisy jeho prací, které dosud vyšly.

S odchodem profesora Radoslava Večerky ztrácí odborná veřejnost vynikajícího vědce, brněnská filozofická fakulta charismatického pedagoga a milého kolegu, jeho žáci nezapomenutelného učitele a jeho přátelé laskavého člověka, opravdovou renesanční osobnost.²

Přehled soupisů prací Radoslava Večerky:

МИНЧЕВА, Ангелина. 1985. Вечерка, Радослав. In: ДИНЕКОВ, Петър, ред. *Кирило-Методиевска енциклопедия* 1. София: Издателство на Българската академия на науките, s. 376–377.

Soupis prací Radoslava Večerky. *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university* A 36, 1988, s. 30–37.

SKALKA, Boris. 1998. Soupis prací Radoslava Večerky sestavený u příležitosti jeho 70. narozenin. *Sborník prací filosofické fakulty brněnské university* A 46, s. 206–208.

Bibliografie prací Radoslava Večerky (*1928) publikovaných od r. 1998. *Linguistica Brunensia* A 51, 2003, s. 257–258.

2 Příspěvek vznikl v rámci grantového projektu *Staroslověnské dědictví v staré češtině* (GA ČR č. 18-02702S).

- Výběrová bibliografie prof. PhDr. Radoslava Večerky, DrSc. In: CHROMÝ, Jan – LEHEČKOVÁ, Eva, eds. *Rozhovory s českými lingvisty I*. Praha: Dauphin 2007, s. 370–378.
- Večerka, Radoslav (*18. 4. 1928, Brno). In: ČERNÝ, Jiří – HOLEŠ, Jan, eds. *Kdo je kdo v dějinách české lingvistiky*. Praha: Nakladatelství Libri 2008, s. 684–687.
- BOČEK, Vít – ZEMANOVÁ, Jana. 2008. Soupis prací Radoslava Večerky. In: JANYŠKOVÁ, Ilona – KARLÍKOVÁ, Helena, eds. *Varia Slavica. Sborník příspěvků k 80. narozeninám Radoslava Večerky* [= *Studia etymologica Brunensia* 4]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, s. 241–273.
- MALČÍK, Petr. 2013. Dodatek k bibliografii Radoslava Večerky. *Linguistica Brunensia* 61, 1–2, s. 201–204.
- MALČÍK, Petr. 2018. Dodatek k bibliografii Radoslava Večerky za léta 2013–2018. In: MALČÍK, Petr, ed. *Vesper Slavicus. Sborník k nedožitým devadesátinám prof. Radoslava Večerky* [= *Studia etymologica Brunensia* 23]. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, (v tisku).

Ilona Janyšková

Department of Etymology
Czech Language Institute of the AS CR, v. v. i.
Veveří 97, 602 00 Brno
Czech Republic
ilona.janyškova@ujc.cas.cz

Helena Karlíková

Department of Etymology
Czech Language Institute of the AS CR, v. v. i.
Veveří 97, 602 00 Brno
Czech Republic
helena.karlikova@ujc.cas.cz

